

Beskæftigelse: Ledig

Otte oplevelser af at være ledig i Danmark

Rapport, november 2015

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 // Introduktion	3
Baggrund og formål	4
Rekruttering af deltagere	5
Datagrundlag og analyse	6
Anvendelse og rettigheder	7
Kapitel 2 // Otte beretninger fra hverdagen som ledig	8
Den menneskelige side af sagen	9
Oversigt over undersøgelsens deltagere og cases.....	10
<i>Mikkel, 26 år, journalist, ledig i 6 uger</i>	11
<i>Karoline, 34 år, historiker, ledig i 3 år</i>	13
<i>Sebastian, 25 år, dyrepasser, ledig i 3,5 mdr.</i>	15
<i>Nadja, 29 år, kontorassistent, ledig i 9 mdr.</i>	17
<i>Jens Henrik, 44 år, sælger, ledig i 2 år</i>	19
<i>Annemarie, 48 år, it- og kontorassistent, ledig i 4 år</i>	21
<i>Michael, 61 år, selvstændig, ledig i 1,5 år</i>	23
<i>Vibeke, 61 år, cand.mag. i fransk, ledig i 1 år</i>	25
Kapitel 3 // Tiden uden job rummer en række udfordringer	27
Opsummering af udfordringer som ledige oplever	28
<i>På arbejde i døgndrift</i>	29
<i>Når sandheden er for pinlig</i>	31
<i>Mistænkeliggjort i den offentlige debat</i>	33
Kapitel 4 // Konklusion	35
Opsummering.....	36

Kapitel 1 Einführung

Baggrund og formål

Ledige i den offentlige debat

Actant har på vegne af Min A-kasse udført en kvalitativ undersøgelse af, hvordan otte udvalgte nuværende og tidligere ledige oplever udfordringerne ved ikke at have et job. Actant fremlægger undersøgelsens resultater i nærværende rapport.

Formålet med undersøgelsen er at bidrage til Min A-kasses ønske om at sætte fokus på de menneskelige konsekvenser af ledighed, som ofte er fraværende i den offentlige debat om arbejdsmarkedspolitik.

Min A-kasse har tidligere i år gennemført en kvantitativ undersøgelse med titlen *Oplevelser af at være ledig*, som kan findes på Min A-kasses hjemmeside. Actants kvalitative undersøgelse bygger videre på denne undersøgelse og giver et dybere indblik i de udfordringer, som otte udvalgte mennesker oplever eller har oplevet i kraft af at være ledig i dagens Danmark.

Actant vil gerne udtrykke en stor tak til de nuværende og tidligere ledige, som hver især har bidraget til denne undersøgelse ved at invitere os ind i deres hjem og deres dagligdag og har tilladt os at bruge deres oplevelser og udtalelser til at bygge de otte illustrative beretninger op i nærværende rapport.

Tusind tak!

Mennesket bag ledighedsstatistikkerne

Rapporten giver et antropologisk forankret indblik i mennesket bag i ledighedsstatistikkerne; hvordan oplever hun/han at være ledig i Danmark? Rapporten sætter den menneskelige oplevelse i centrum via hverdagsnære cases, citater og billeder, der illustrerer lediges oplevelser og afdækker, om og hvordan oplevelsen af at være ledig er præget af tonen i den offentlige debat og af tabuer forbundet med ledighed.

Rapporten belyser, hvordan det opleves at være ledig som individ, ven, familiemedlem og samfundsborger, og de udvalgte cases kommer derfor omkring forholdet til daglige gøremål, sociale aktiviteter, børn og partner, fordomme og tonen i den offentlige debat samt eventuelle tabuer forbundet med ledighed.

Undersøgelsen har et særligt fokus på de smertelige oplevelser, som nogle ledige har, og som offentligheden sjældent ser. Vi har tilrettelagt undersøgelsen, ligesom vi ville have tilrettelagt en *smertepunktsanalyse* af en virksomheds brand eller produkt, som virksomheden ønsker at kende og forbedre kundernes oplevelse af. Rapporten tydeliggør dermed de punkter i otte lediges liv og dagligdag, der for de ledige er forbundet med en smerte eller en barriere som følge af ledighed.

Læsevejledning til rapporten

De næste sider indeholder et oprids af de metodiske og etiske valg, der har været afgørende for, hvilke beretninger, cases og citater, der fremlægges i nærværende rapport. Dernæst gennemgår Kapitel 2 de enkelte udvalgte beretninger, mens Kapitel 3 samler op og fokuserer på tendenser på tværs af de oplevelser, som undersøgelsen har givet indblik i. *God læselyst!*

Rekruttering af deltagere

Rekruttering af ledige, der oplever udfordringer

Actant har foretaget en målrettet rekruttering til nærværende casestudie. Vi har udvalgt nuværende og tidligere ledige, hvis oplevelser og hverdagsliv kan belyse *de udfordringer*, som ledige kan opleve i tiden uden job.

Første screening er foretaget ud fra kvantitative data

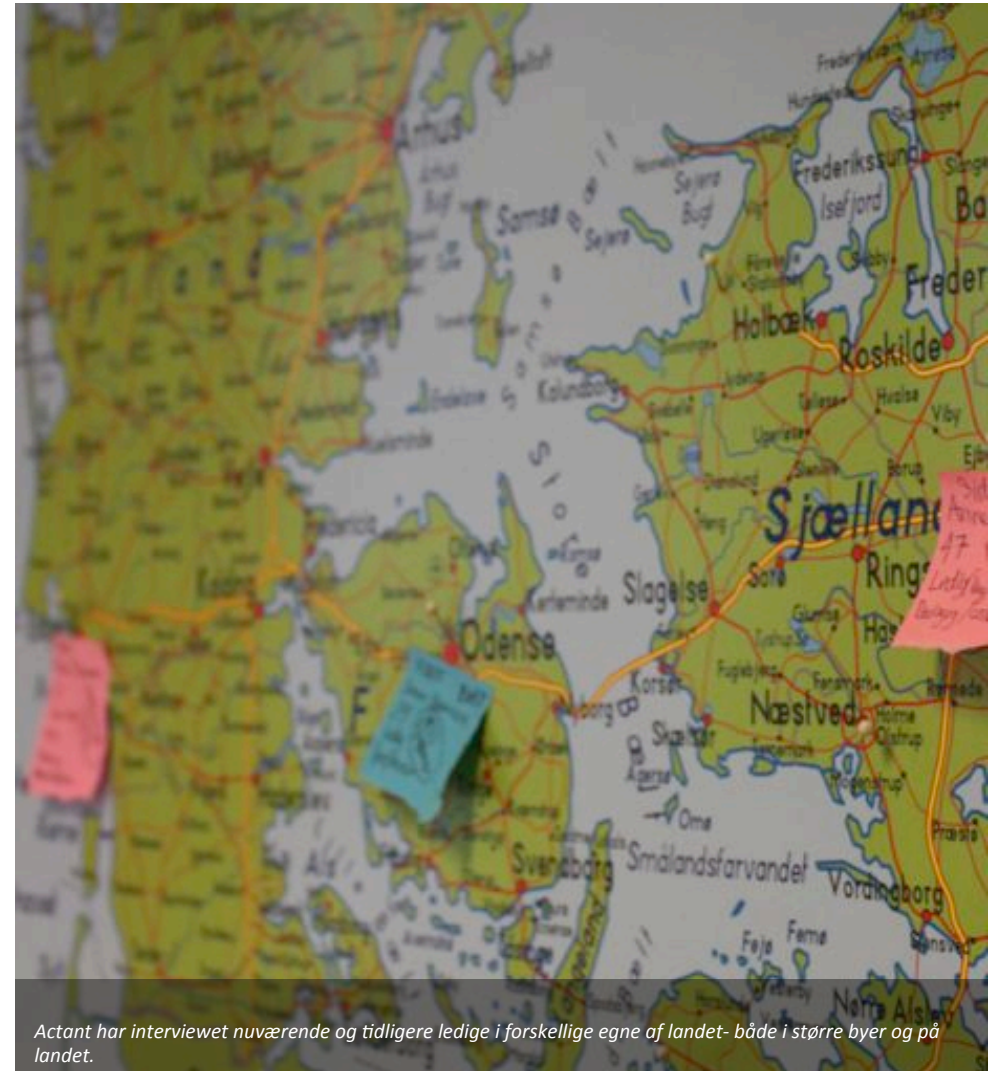
Vi har foretaget første screening af respondenter blandt de ledige i Min A-kasses kvantitative undersøgelse *Oplevelser af at være ledig*, der har indvilliget i at deltage i videre undersøgelser. Vi har rekrutteret mennesker til undersøgelsen, ud fra følgende kriterier:

- Køn: Mand / kvinde
- Alder: 18+ år
- Uddannelsesbaggrund: Ufaglært/ faglært / akademiker
- Bopæl: By / provins
- Periode i arbejdsliv: Dimittend / starten / midten / slutningen
- Periode siden ledighed: Inden for de sidste 6 mdr.

Efter første screening har vi reduceret antallet af potentielle deltagere i undersøgelsen fra 244 til 12, der opfylder og fordeler sig på ovenstående kriterier.

Anden screening er foretaget via forinterviews

Anden screening har vi foretaget ved forinterviews, hvor vi har stillet spørgsmålet *hvad er det værste ved at være ledig?* samt opfølgende og uddybende spørgsmål. Blandt de 12 potentielle deltagere i undersøgelsen valgte vi de otte, der både accepterede at indgå som en beretning i undersøgelsen, og som kunne gøre deres oplevelser af og udfordringer ved at være ledig forståelige.

Actant har interviewet nuværende og tidligere ledige i forskellige egne af landet- både i større byer og på landet.

Datagrundlag og analyse

Datagrundlaget består af otte intense etnografiske interviews

Datagrundlaget for den samlede undersøgelse består af otte individuelle og intense etnografiske interviews af 1,5 - 2 timers varighed. Blandt de otte deltagere i undersøgelsen er fem nuværende ledige og tre tidligere ledige (én på barsel, én på efterløn og én i job) på tidspunktet for interviewet i efteråret 2015.

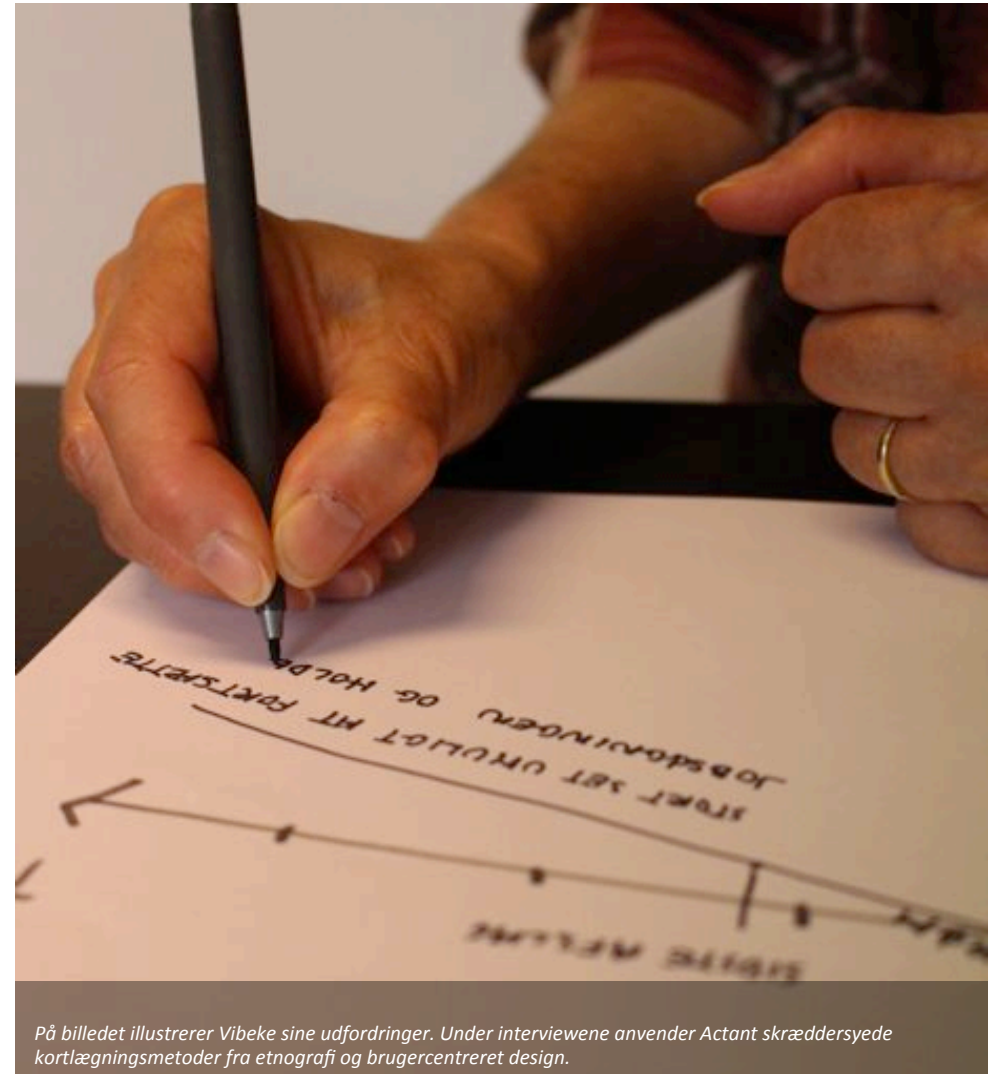
Etnografiske interviews med kortlægning og dybde

Kernen i Actants løsning af opgaven er otte etnografiske feltbesøg hos nuværende og tidligere ledige. Under feltbesøget anvender Actant også metoder fra brugercentreret design som fx en kortlægningsøvelse (se billedet til højre), som vi har udviklet til formålet. Deltageren og etnografen visualiserer gennem øvelsen deltagerens aktiviteter og humør over et udvalgt tidsrum, hvilket medfører en åben, dyb og konkret refleksion om oplevede udfordringer som ledig i Danmark.

Dokumentation og analyse af oplevelser

Både under interviewene og i den efterfølgende udvælgelse af materiale til nærværende rapport, stiller vi skarpt på de lediges oplevede udfordringer, frem for de mere strukturelle, økonomiske eller juridiske forhold. Vi præsenterer her i rapporten de nuværende og tidligere lediges 'faktiske' oplevelser af at stå uden job, uden at gå ind i deres 'faktuelle' sagsforløb.

I hver enkelt af de otte beretninger har vi valgt at fremhæve de *to cases* - ud af flere mulige - som vi vurderer *fylde* og *betyde* meget for det menneske, vi har mødt, og hvis oplevelse af ledighed, vi har undersøgt, og hvis beretning, vi har gengivet i rapporten. Desuden har vi udvalgt casene i rapporten for at vise *diversiteten* på tværs af de lediges oplevelser. På baggrund af det samlede materiale har vi desuden valgt at fremhæve *tre fælles udfordringer*, som samlet set fylder og betyder mest for undersøgelsens deltagere, og som på forskellige vis optræder som aspekter i de fleste af de cases, som er fremhævet i rapporten.

På billedet illustrerer Vibeke sine udfordringer. Under interviewene anvender Actant skræddersyede kortlægningsmetoder fra etnografi og brugercentreret design.

Anvendelse og rettigheder

Anvendelse af rapportens indsigter

Ved læsning, diskussion og gengivelse af hele eller dele af nærværende rapport er det vigtigt at bemærke, at Actant som beskrevet i det foregående har foretaget en målrettet rekruttering til denne caseundersøgelse. Det betyder, at nuværende og tidligere ledige er udvalgt:

- med det specifikke formål at belyse *oplevede udfordringer i tiden uden job*
- ud fra den strategi og de kriterier, som er beskrevet i det foregående
- ud fra interessetilkendegivelser fra ledige, der har deltaget i Min A-kasses kvantitative undersøgelse

Dokumentation af otte lediges oplevede udfordringer

Undersøgelsen giver dybdegående eksempler på smertefulde oplevelser, som nogle ledige har, men den giver *ikke* et dækkende billede af, hvor udbredt disse oplevelser er blandt alle ledige i Danmark.

Ensidigt formål

Formålet er at belyse *deltagernes smertefulde beretninger og oplevede udfordringer*, og derfor hverken kan eller skal Actant stå inde for, at rapporten belyser sagernes faktuelle forhold korrekt. Formålet har ensidigt været at give en række indblik i de udfordrende oplevelser af det at være ledig.

Deltagerne er anonymiserede

De otte deltagere i undersøgelsen er anonymiserede, og de har alle givet samtykke til, at deres beretninger fremgår i nærværende rapport, så den menneskelige side af sagen i højere grad kommer frem.

Rapportens billeder og illustrationer er Actants ejendom

Alle billeder i denne rapport tilhører Actant og må ikke gengives uden skriftligt samtykke. Personerne på billederne er enten deltagere fra undersøgelsen eller billeder af 'stand-in' modeller (Billeder på side 17, 19, 21 og 23 er modelbilleder)

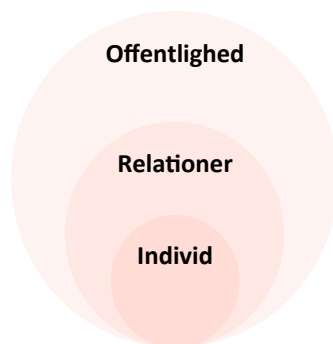
Kapitel 2 Otte beretninger fra hverdagen som ledig

Den menneskelige side af sagen

Ledig på tre niveauer - individuelt, relationelt og offentligt

Vores mål er at vise, hvordan mennesker på forskellig vis oplever det at stå uden job og hvilke udfordringer, de forbinder med deres ledighed. Derfor samler denne rapport oplevelser fra otte forskellige *mennesker*, der enten befinder sig i eller har befundet sig i kategorien *ledig*.

Vi har valgt at anlægge et tredelt og menneskeligt perspektiv på kategorien *ledig*. Vores valg af perspektiv gør, at vi undersøger lediges *oplevelser* på tre niveauer:

Individ: Oplevede udfordringer af personlig, psykisk og helbredsmæssig karakter.

Relationer: Oplevede udfordringer i relationen og mødet med partner, børn, familiemedlemmer, venner, bekendte og tidligere kollegaer.

Offentlighed: Oplevede udfordringer i mødet med 'systemet' og som samfundsborger samt som en del af den offentlige debat om arbejdsmarkedspolitik.

Kært barn har mange navne - og ansigter

I Danmark er det almindeligt at knytte egen og andres primære sociale identitet til beskæftigelsen. Derfor er arbejdsmarkedspolitikken også en moralsk ladet kampplads, hvilket blandt andet afspejler sig i, at kategorien *ledig* er en kategori, der er behæftet med stærke markører på mange planer: Det personlige, sociale, sproglige, økonomiske, juridiske, generationelle, tidslige, samfundsmæssige og kulturelle plan.

Ledig, arbejdsløs, jobsøgende, "mellem job" og jobjæger er blot et udvalg af de identitetsmarkører, som brugere af det danske sprog kan bruge til at henvise til mennesker uden et job. Vi har her i rapporten valgt at bruge ordet *ledig* som betegnelse, da det er den betegnelse, som det offentlige i vid udstrækning anvender.

I denne undersøgelse viser vi menneskene bag ledighedsstatistikkerne og en variation blandt dem, samtidig med at vi sporer de følgevirkninger, som individuelle, relationelle og offentlige antagelser og fordomme om ledighed har på de udfordringer, som ledige kan opleve. Rapporten er dermed forhåbentlig med til at oplyse den offentlige debat og nuancere danskernes antagelser og fordomme om *de ledige*.

Konkret giver rapporten et indblik i nuværende og tidligere lediges varierende udfordringer og smertefulde oplevelser ved at præsentere to illustrative cases for hver af de otte deltagere, som næste side indeholder et overblik over.

Oversigt over undersøgelsens deltagere og cases

Mikkel, 26 år
Journalist
Ledig i 6 uger, nu i job

Case 1: Desperation efter afslag på afslag

Case 2: Mangel på struktur og socialt liv

Karoline, 34 år
Cand. mag. i historie
Ledig i 3 år, fortsat ledig

Case 1: Ingen fremtidsplaner uden et job

Case 2: Starte et sted uden at ofre familiens relationer

Sebastian, 25 år
Dyrepasser
Ledig i 3 ½ mdr., fortsat ledig

Case 1: Ledighed som helbredsmæssig og mental udfordring

Case 2: Dårlig samvittighed overfor kæresten

Nadja, 29 år
Kontorassistent
Ledig i 9 mdr., på barsel

Case 1: Hvide løgne

Case 2: Svært at leve op til egne idealer

Jens Henrik, 44 år
Sælger
Ledig i knap 2 år, fortsat ledig

Case 1: På overarbejde som ledig

Case 2: Tabu øger ensomhed

Annemarie, 48 år
It- og kontorassistent
Ledig og sygemeldt i 4 år, fortsat ledig

Case 1: Mistillid til systemet

Case 2: Familien er de mest (u)forstående

Michael, 61 år
Selvstændig importør
Ledig i 1 ½ år, på efterløn

Case 1: Kontraproduktivt kontrolsystem

Case 2: Tab af status

Vibeke, 61 år
Cand.mag. i fransk
Ledig i 1 år, fortsat ledig

Case 1: For meget tid og pinlige, nye hobbyer

Case 2: Helbredsmæssige udfordringer

Mikkel, 26 år, journalist, ledig i 6 uger

Fakta

- Bopæl: København
- Civilstatus: Single
- Periode i arbejdslivet: Dimittend
- Årsag til ledighed: Færdig med studiet
- Ledighedsperiode: 6 uger
- Beskæftigelse i dag: Journalist på dansk dagblad

Kort fortalt

Mikkel er 26 og bor i København. Han blev i foråret færdig med sin uddannelse som journalist fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole. Efter Mikkel dimitterede, var han ledig i en periode på seks uger, og hver dag var en kamp at komme igennem. Mikkel brugte al sin energi på at ringe uopfordret til alle de virksomheder, han kunne forestille sig ville ansætte ham. For Mikkel var det sværeste ved at være ledig at finde motivationen til at stå op hver morgen. Mikkel tror ikke, han ville have været i stand til at klare sig ret meget længere som ledig uden at bryde helt sammen. Nu har Mikkel fået arbejde som journalist på et stort dansk dagblad.

”

Jeg har gået som en løve i et bur - jeg har vitterligt gået i cirkler her! Jeg har gået fem timer om dagen og ringet til folk og sagt: Hej, I har virkelig brug for mig! Jo større ens desperation bliver, desto mindre bliver ens selvbillede.

“

Mikkel binder sit slips. Hjemme i hans lejlighed hænger de blå skjorter på rad og række. Dem er der endelig brug for igen, da Mikkel er blevet fastansat.

Mikkel manglede socialt liv og struktur – han blev desperat

Case 1: Desperation efter afslag på afslag

Mikkel har aldrig drømt om et job i militæret eller som skolelærer, men efter tilstrækkeligt mange afslag var det to karrieremuligheder, han overvejede seriøst. Desperationen over at være uden job blev så stor, at det også påvirkede Mikkels humør. Han begyndte at miste troen på sig selv og sine egne evner.

”Jeg var lige ved at tage et 6 måneders ophold som presseofficer i Kabul, fordi jeg var så desperat. Jeg har ellers aldrig været værnepligtig eller interesseret mig for den slags, men de manglede én i en kommunikationsstilling. At det var i en krigszone, det måtte jeg så tage med. Så desperat var jeg!”

”På et eller andet tidspunkt begynder man at tælle, hvor mange gange, man har fået nej i løbet af en dag. Og som fyr i det københavnske natteliv er man vant til at få nej - men ikke så kontinuerligt. Målsætningen for succes falder og falder, og til sidst vil man bare have åbnet samtalen. Når man når dertil, hvor folk ikke engang vil høre, hvad man hedder, når man ringer, så bliver det hårdt.”

”

Jeg var overrasket over, hvor hurtigt den klamme kolde hånd, der gør, at man mister alt, kom. For mig gik der tre uger. [Jeg tænkte:] 'Jeg kan ligeså godt opgive at få et journalistjob, for jeg har allerede glemt, hvad jeg lærte på mit studie. Jeg bliver lærervikar i stedet!'

“

Case 2: Mangel på struktur og socialt liv

For Mikkel var det udfordrende pludselig at have så meget tid til rådighed i løbet af dagen. Han fik svært ved at strukturere hverdagen, fordi han ikke længere havde nogle opgaver at organisere den efter. Mikkel oplevede også et underskud i menneskelig kontakt, fordi han ikke længere så kollegaer eller studiekammerater hver dag.

”Forbandelsen og velsignelsen ved at være ledig er, at du har ubegrænset tid. Du behøver ikke have dårlig samvittighed over, at du ikke foretager dig noget. Når du er ledig, har du seks lørdage og en søndag i ugen. Jeg kunne sagtens sige til folk: Billard, øl, Underberg - det bliver en pisse god idé! Så siger folk: Kan vi ikke bare ses en times tid? Men jeg har elleve timer, jeg skal have fyldt ud, så jeg vil mindst have to timer af din tid, hvis jeg skal stå ud af sengen!”

”Lige nu arbejder jeg 60 timer om ugen, så jeg når at købe ind, gå i bad, gå på posthuset og alt muligt andet praktisk på 3 kvarter. Men når du er arbejdsløs, bliver det et heldagsprojekt at gå i Føtex.”

Oplevede udfordringer

Mikkels humør svingede, men blev over perioden gradvist værre og værre. I takt med at hans desperation for at få et job blev større, faldt hans selvværd. Han oplevede også:

- En følelse af mistænkeliggørelse fra samfundet og irritation over den hårde tone i debatten
- Fortielser og hvide løgne, der kom til udtryk ved hans egen ironiske distance til tilværelsen som ledig

Karoline, 34 år, historiker, ledig i 3 år

Fakta

- Bopæl: København
- Civilstatus: Gift
- Periode i arbejdslivet: Dimittend
- Årsag til ledighed: Færdig med studiet
- Ledighedsperiode: 3 år
- Beskæftigelse i dag: Ledig i virksomhedspraktik

Kort fortalt

Karoline er 34 år og bor i København med sin mand. Hun er uddannet cand. mag. i historie. Hun blev færdig for tre år siden og har været ledig siden da. Det sidste halvandet år har Karoline været i praktik og løntilskud. Her er hun startet fra bunden af listen med ønskejob og har derefter arbejdet sig op, og hun er avanceret fagligt og kommet tættere på København. Branchen er "rimelig strid", som hun udtrykker det, fordi der er stor arbejdsløshed. Det er svært at få en fod indenfor døren. Det mest frustrerende for Karoline er, at hun ikke kan tage styring over sit eget liv og bruge sin uddannelse konstruktivt. Hun føler sig afhængig af et system.

”

Det værste er følelsen af, at der ikke er brug for én - at jeg ikke kan udfylde en plads - at jeg er ligegyldig i det større billede.

“

Når Karoline hækler, kan hun tømme hovedet for tanker og for et øjeblik glemme, at hun er ledig.

Karoline sætter delmål, men kan ikke planlægge langsigtet uden et job

Case 1: Ingen fremtidsplaner uden et job

Karoline oplever, at hendes ledighed bliver en klods om benet på både hende og manden. Hun vil gerne videre med sit liv, men det er svært at planlægge, når hverdagen og økonomien ikke rigtig hænger sammen.

”Det er svært at lave planer, når man ikke ved, hvad man kan bygge det på - hverken praktisk, geografisk eller socialt. Den usikkerhed, det er at være arbejdsløs, er ikke et godt grundlag for at flytte i hus eller starte familie.”

”Min mand vil også gerne læse videre, og det har vi ikke råd til. Jeg føler, at jeg er en stopklods. Det er ikke rart, det er jo et fælles projekt, og det er svært at føle, at jeg ikke bidrager. Jeg tror, det er værre for mig, end det er for ham. Jeg har det virkelig dårligt med at være en hæmsko, der gør, at han ikke kan læse videre og gøre det, han gerne vil.”

”

Om aftenen spiser vi sammen, og han fortæller om sin dag. Jeg har ikke noget at byde ind med, så jeg er ikke en god sparringspartner. Der er intet nyt – jo, de har flyttet rundt på hylderne i Føtex! Så kan jeg godt mærke, min hjerne er ved at sumpe til.

“

Case 2: Starte et sted uden at ofre familiens relationer

Karoline mener ikke, at man bør gå på kompromis med *alt* for at få et job, men i stedet sætte realistiske mål og starte et sted for at nå sine drømme. Hun oplever, at det er tabuiseret at tænke sådan som ledig.

”De siger, at folk skal være villige til at rykke op for at få job, men hvad med partneren? Vi har ingen relationer i Jylland. Det ville være at starte forfra. Det synes jeg ikke, man skal bede folk om at gøre. Det er fint at pendle, men at rykke hele familien op og flytte - det er et stort offer. Det må man ikke sige som arbejdsløs: At man ikke er villig til at bringe ofre for at få et arbejde – næsten uanset hvor store de er – for så vil man det ikke nok. Man kan ikke tillade sig at sige, at det har man ikke lyst til.”

”Man skal acceptere, at man skal starte et sted og så arbejde hen mod det, man helst vil. Man kan ikke bygge en bro til månen, hvis man sigter efter Himmelbjerget, men man kan måske nå Himmelbjerget, hvis man sigter efter månen. Jeg vil gerne arbejde mig opad. Det har jeg været meget bevidst om – at være åben for alt muligt.”

Oplevede udfordringer

Ledigheden påvirker Karolines parforhold og fremtidsplaner. Hun møder også andre udfordringer, som bunder i ledigheden:

- Afslag på afslag giver en oplevelse af mindreværd
- Det mentale velværd udfordres, og det kommer til udtryk i humørsvingninger
- En oplevelse af at miste kontrol over eget liv giver en følelse af formålsløshed

Sebastian, 25 år, dyrepasser, ledig i 3,5 måneder

Fakta

- Bopæl: Odense
- Civilstatus: Parforhold
- Periode i arbejdslivet: Først i arbejdslivet
- Årsag til ledighed: Opsagt i prøveperiode
- Ledighedsperiode: 3,5 måneder
- Beskæftigelse: Ledig

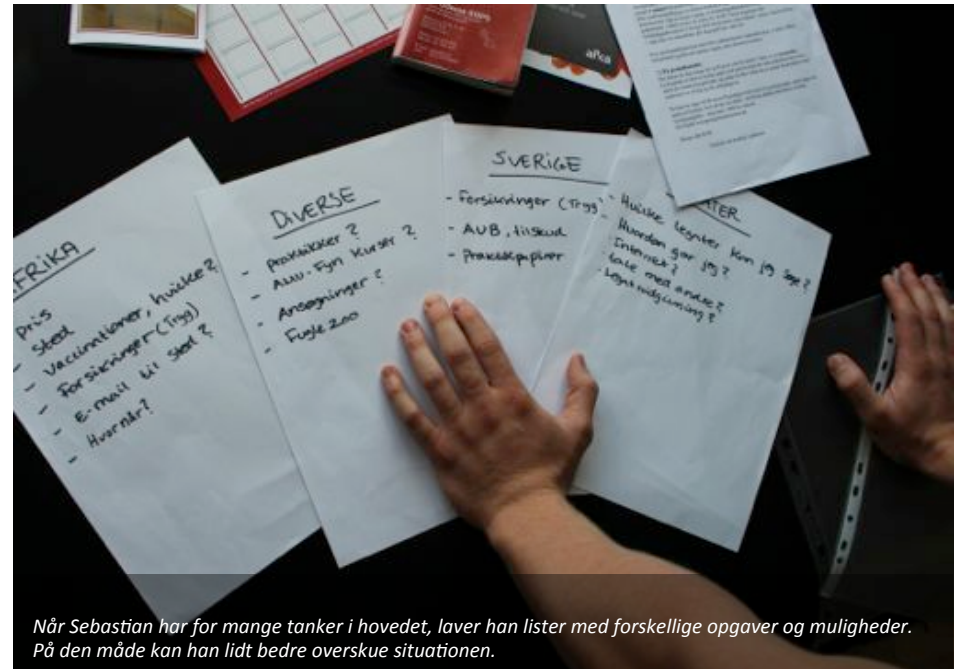
Kort fortalt

Sebastian er 25 år og bor i Odense. Han er uddannet dyrepasser, og han fik et job i en dyrehandel nogle måneder efter, han var færdig med den første del af sin uddannelse. Sebastian blev opsagt i prøveperioden, og siden da har han været ledig. Sebastians drømmejob er at arbejde i en zoologisk have, men han oplever, at han mangler erfaring. Hver gang Sebastian får afslag, føles det som et personligt nederlag. Som han selv formulerer det, føler han sig utilstrækkelig ved bare at sidde på sin flade og få dagpenge. Ledigheden påvirker Sebastians humør meget. Han overvejer at flytte til Sverige, hvor hans kæreste studerer, da han tror, der kan være bedre muligheder for at få et job dér.

”

Det værste er at stå fra den ene dag til den anden og så ikke have noget at stå op til mere. Jeg er ikke typen, der kan gå hjemme og lave ingenting. Jeg skal holde mig i gang, ellers bliver jeg deprimeret.

“

Når Sebastian har for mange tanker i hovedet, laver han lister med forskellige opgaver og muligheder. På den måde kan han lidt bedre overskue situationen.

Sebastian føler sig utilstrækkelig uden gøremål i hverdagen

Case 1: Ledighed som helbredsmæssig og mental udfordring

Sebastian savner at have noget at tage sig til i hverdagen. Hans arbejde var også hans hobby. Nu forsøger han at holde sig i gang ved at træne og lave lister med huslige gøremål og fremtidsmuligheder. Hvis ikke han sørger for at holde sig i gang, så fylder stress, søvnbesvær og følelsesmæssige nedture hans dage.

”Det kan være svært at se meningen med at stå op nogle gange, og det er sindssygt hårdt. For mange år siden har jeg haft en depression, og det ligger til mig. Jeg skal have noget at tage mig til, og jeg skal have et formål - ellers sker der ikke noget.”

”Det er en magtesløs situation, for jeg gør, hvad jeg kan. Jeg har uro i kroppen og mine tanker kører på repeat. Det er de samme tanker, jeg ikke kan få afløb for: Job, uddannelse, fremtid, forventninger til mig selv og andres forventninger til mig. [...] Jeg føler mig stresset, selv når jeg ikke laver noget. Jeg har svært ved at falde i søvn pga. tankemylder. I de tidlige morgentimer, hvor jeg har brug for mere søvn, så sover jeg dårligt. Når jeg så har ligget der i halvanden time uden at sove, så står jeg op og går rundt om mig selv i stedet for.”

”

Nogle gange står jeg op, og så har jeg bare lyst til at tude over det hele. Hvad skal der blive af mig? Jeg vil ikke bare sidde sådan helt umotiveret. Jeg sidder bare og får mine dagpenge. Jeg føler mig utilstrækkelig - også over for familie, venner og min kæreste.

“

Case 2: Dårlig samvittighed overfor kæresten

Den dårlige samvittighed fylder meget for Sebastian, og han forsøger at skåne sin kæreste for, hvor hårdt han har det mentalt og helbredsmæssigt. Sebastian og kæresten talte om jobsituationen i starten, men nu taler de ikke så meget om det mere. For Sebastian fylder følelsen af utilstrækkelighed meget. Han oplever også en følelse af, at kæresten ikke helt forstår, at han ikke bare kan finde et eller andet job. Hun har læst sig til, hvordan man skal støtte en partner uden job, men det er stadig meget svært at sætte sig ind i, hvis man ikke har været ledig selv, mener Sebastian.

”Nogle gang har jeg haft kvalme, når jeg vågnede: Det er det mentale pres, der bliver til noget fysisk. Det kan jeg godt finde på at skjule for min kæreste. Jeg vil ikke have, hun ser mig sådan. Jeg vil gerne fremstå bedre. Så bliver man så lille bitte, hvis hun ser mig sådan - det vil jeg ikke have. Den der usikkerhed, som jeg udviser, den er der jo ingen kvinder, der synes, er sexet!”

Oplevede udfordringer

Mentale og helbredsmæssige udfordringer ved at være ledig fylder meget for Sebastian, både i relation til hans kæreste og i forhold til hans tanker om sig selv. Sebastian oplever også:

- Uforståenhed fra fjernere relationer til fx familiearrangementer
- Frustration over samfundets manglende viden og bevidsthed om de psykiske konsekvenser af ledighed
- Mindreværd og ensomhed, der fjerner lusten til at dele tanker og bekymringer med venner og familie

Nadja, 29 år, kontorassistent, på barsel

Fakta

- Bopæl: Greve
- Civilstatus: Gift, et barn
- Periode i arbejdslivet: Først i arbejdslivet
- Årsag til ledighed: Fyring
- Ledighedsperiode: Sammenlagt 9 måneder med afbrydelser grundet barsel
- Beskæftigelse: Barsel

Kort fortalt

Nadja er 29 år og bor i et villakvarter i Greve sammen med sin mand og deres datter, og de venter endnu et barn. Nadja har taget en HF, og hun har i mange år arbejdet som kontorassistent i en bank. Siden hun blev opsagt for tre år siden, har hun været på barsel og ind i mellem haft perioder med ledighed. På sin vis var Nadja oprindeligt næsten glad for at blive opsagt, så hun fik mulighed for at styre sit arbejdsliv i en anden retning. Det har dog vist sig sværere at få hul igennem på arbejdsmarkedet, end hun havde troet. Hun mener, at man er forpligtet til at være på arbejdsmarkedet, hvis man kan. Hun oplever dog, at det ikke er helt så let gjort som sagt.

”

Jeg kan godt være bekymret for, at folk kigger på mig og tænker: 'Ok, hun har ikke arbejdet 3 år - har hun mon glemt, hvordan man gør?'

“

Nadja glæder sig til at komme tilbage på jobmarkedet, når hendes barsel er overstået. Nogle gange kan hun dog blive bekymret for fremtidsudsigterne, og om der er et job til hende.

Nadja tyer til hvide løgne og har svært ved at leve op til egne idealer

Case 1: Hvide løgne

Nadja indser under interviewet, at hun faktisk fortæller hvide løgne om sin ledighed, når hun møder fremmede. Det sker bl.a. hos frisøren, og sidst var det hos det sted, som hun og manden overvejer at leje til deres bryllupsfest:

"Vi skal giftes, og vi var ude og kigge på et sted i går. De spurgte ind til, hvad jeg lavede, før jeg gik på barsel, og der kunne jeg ikke lide at sige det. Når det er folk, jeg ikke kender, og når det bare er smalltalk, så kan jeg godt blive lidt flov – jeg giver ikke noget til samfundet, og du står der og arbejder og giver noget til samfundet."

"Jeg løj. Jeg løj direkte. Jeg synes, at jeg skylder alle de hårdtarbejdende mennesker også at være hårdtarbejdende. Jeg skal da ikke bare gå derhjemme og dandere den, når de skal gå på arbejde for mig hver dag. Jeg er klar over, at alle kan være arbejdsløse på et tidspunkt, men alligevel. Det er ikke i orden over for mine medmennesker, at jeg har lavet 'ingenting' i over to år."

”

Jeg tror ikke, der er mange, der er på dagpenge, fordi de ikke gider, men jeg tror, de findes. Systemet fejler lidt. Det er vigtigt at forstå, hvorfor ledige er ledige. Man skal kigge på den enkeltes sag.

“

Case 2: Svært at leve op til egne idealer

Nadja har ikke været "panisk med at søge job", som hun selv beskriver det, men hendes case viser, hvordan det er rigtig svært for hende at leve op til sine egne stærke idealer og holde mod og tempo oppe, når afslagene tikker ind.

"Jeg vil gerne ud og være en del af samfundet og rent faktisk gøre noget og ikke bare få penge fra staten og alle mulige andre mennesker. Det har været svært bare at modtage, modtage og modtage - og ikke gøre noget for det. Hvorfor skal mine venner og familie, naboer og folk, jeg ikke kender, gå på arbejde, og jeg kan bare lave ingenting? Jeg får dårlig samvittighed, og så bliver jeg også lidt harm på sig selv: 'Kom nu, Nadja!'"

"Om aftenen ligger jeg og tænker, inden jeg skal sove: Hvad skal jeg gøre nu? Jeg gør det i morgen! Og så kan det godt være, at jeg gør det i morgen, men det er svært, hvis man aldrig kommer til en jobsamtale."

Oplevede udfordringer

Nadja oplever det at være ledig som tabubelagt. Det er blandt andet derfor, hun undlader at fortælle det til fremmede. Afslag er hårde, når hun selv synes, hun er kompetent til en stilling. Desuden oplever hun:

- En følelse af mindreværd, der påvirker forholdet til manden
- Frustration over at blive sat i bås med alle andre ledige
- Desperationen bliver så stor, at hun overvejer at søge jobs, som hun ikke ville være i stand til at udføre, fx som vejarbejder

Jens Henrik, 44 år, sælger, ledig i næsten 2 år

Fakta

- Bopæl: Odsherred
- Civilstatus: Single, 3 børn
- Periode i arbejdslivet: Midt i arbejdslivet
- Årsag til ledighed: Opsagt pga. nedskæringer
- Ledighedsperiode: Næsten 2 år
- Beskæftigelse: Ledig

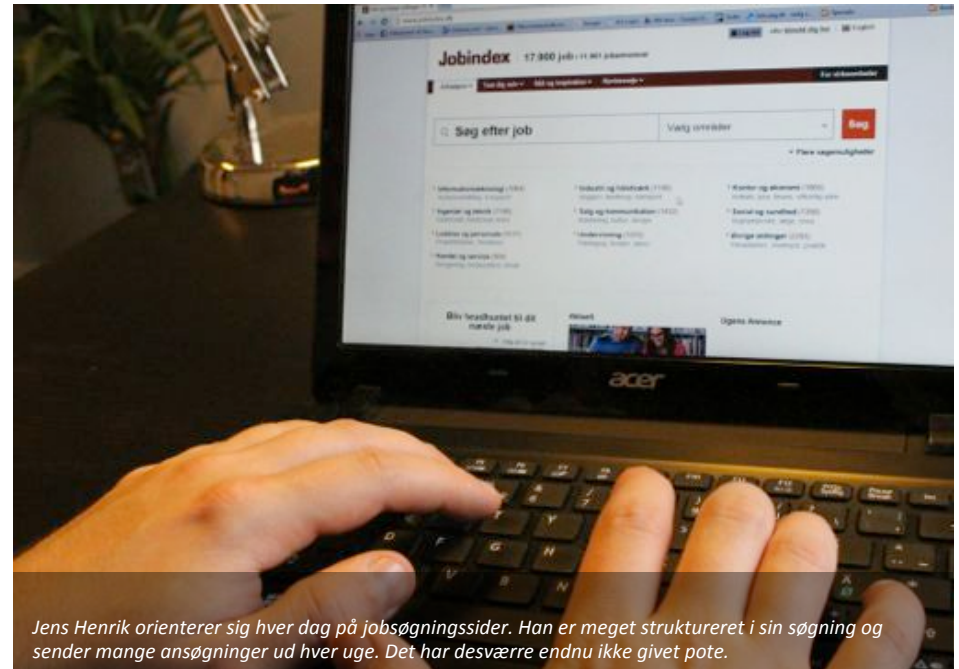
Kort fortalt

Jens Henrik er 44 år og bor i en lille by i Odsherred med sine to døtre. Han har arbejdet inden for flere forskellige brancher i sit liv, og senest har han arbejdet med online marketing. Nu er han ledig og har været det i næsten to år. Jens Henrik sender rigtig mange ansøgninger ud om ugen. Han sender bredt ud, både branchemæssigt og geografisk, og desuden er han tilknyttet flere vikarbureauer. Han oplever, at han enten er overkvalificeret, underkvalificeret eller bor for langt væk. Jens Henrik er meget politisk bevidst, og han mener, at der rent samfundsstrukturelt skal ske ændringer, før forholdene for arbejdsløse bliver bedre. Jens Henrik overvejer nu at blive selvstændig, men det er svært at få begyndt.

”

Jeg har et delmål: Det er at komme i job. Og så et mål: Det er at finde mit drømmejob.

“

Jens Henrik orienterer sig hver dag på jobsøgningssider. Han er meget struktureret i sin søgning og sender mange ansøgninger ud hver uge. Det har desværre endnu ikke givet pote.

Jens Henrik søger job efter job, og det er ensomt

Case 1: På overarbejde som ledig

Jens Henrik bruger en stor del af sine vågne timer på at forsøge at få et arbejde – enten ved at søge jobs, der bliver slået op på hjemmesider, eller ved selv at være opsøgende. For ham er netværk noget af det vigtigste, når det gælder om at stå godt i kampen om et job. Og det er hårdt arbejde. Retorikken om, at lagtidsledige skal straffes økonomisk, går ham meget imod.

”Det er her, debatten er værst: ’Hvis vi sætter de arbejdsløses dagpenge ned, så kommer de i job.’ – Nej, så var jeg kommet i job! Den sidste måned har jeg sendt 49 ansøgninger. Der er en 37 timers arbejdsuge, men jeg bruger mange flere timer om ugen på at søge jobs. Jeg er ledig 24 timer i døgnet!”

”Jeg har jobmuligheder i tankerne konstant, og jeg gør hele tiden opmærksom på det. Det handler om netværk! Man skal være ualmindeligt heldig for at finde et job, hvis man bare søger af de traditionelle veje. Jeg bruger faktisk al min tid på at tænke muligheder for job.”

”

Jeg oplever det som at slå panden imod en mur hele tiden, fordi man ikke får det der forjættede job. Og så er der det økonomiske i det. Du kan jo se, jeg har 132 km², som jeg skal betale for på en eller anden måde.

“

Case 2: Tabu øger ensomhed

Jens Henrik oplever, at ledigheden sætter en stopper for mulighederne for socialt samvær. Det er ifølge Jens Henrik blandt andet fordommene om ledige, der gør det svært at komme ud over ensomheden. Jens Henrik kender til det at have negative fordomme om ledige, for han har dem selv.

”Der er situationer, hvor arbejdsløsheden ikke er det første, der falder en ind at fortælle. Et af de steder, hvor folk på en eller anden måde tager det meget nært, det er, hvis man er på datingsider. Der er det næsten et tabu at sige, at man er ledig. Det er lidt som om, at hvis man skal finde en kæreste, så skal hun have et job – sådan tænker jeg også selv engang i mellem.”

”Jeg er meget socialt anlagt, så det med at sidde hjemme og glo - det er sjældent det sker. Men det kan være dyrt, for så skal man køre et sted hen for at møde andre mennesker. Jeg tager meget tit i indkøbscentre for at finde nogen at snakke med.”

Oplevede udfordringer

Jens Henrik har oplevelsen af, at han som ledig bruger flere timer på jobsøgning, end man ligger i et rigtigt job. Han oplever også, at ledighed er tabuiseret i sociale sammenhænge. Desuden oplever Jens Henrik at:

- Ledigheden gør, at han er økonomisk udfordret, og det er svært at forklare til børnene
- Fordomme i samfundet har stor betydning for, hvordan der bliver set på mennesker på overførselsindkomst

Annemarie, 48 år, kontoruddannet, ledig og sygemeldt i 4 år

Fakta

- Bopæl: Esbjerg
- Civilstatus: Single, 1 voksent barn
- Periode i arbejdslivet: Midt i arbejdslivet
- Årsag til ledighed: Sygemeldt med stress
- Ledighedsperiode: 4 år
- Beskæftigelse: Sygemeldt og i ressourceforløb

Kort fortalt

Annemarie er 48 år og bor i Esbjerg med sin datter. Hun er kontoruddannet og har arbejdet i det offentlige som it-medarbejder i mange år. Annemarie har været sygemeldt med stress i over tre år på grund af mobning og dårlig ledelse. Ind i mellem har hun været ansat i virksomhedspraktik. Annemarie er stadig meget påvirket af stress, og det er svært for hende at komme ind på arbejdsmarkedet igen. Annemarie har haft så mange dårlige oplevelser med systemet, at hun nærer en stor mistillid til, at de vil hende det godt. Hun oplever, at systemet ikke passer til dem, der er ledige på grund af sygdom. Annemarie har selv gjort meget for at blive rask igen, og efterhånden går det også bedre.

”

Systemet passer slet ikke til sådan nogen som mig! Stress er slet ikke rigtigt anerkendt. Hvis du går til lægen med det, så skal du være deprimeret, før han kan henvise dig til en psykolog.

“

Annemarie læser selvhjælpsbøger, som hjælper hende til at holde styr på tankerne og efterhånden få det bedre.

Annemarie bliver ved med at kæmpe, selvom hun har mistet tilliden til systemet

Case 1: Mistillid til systemet

Annemarie er syg af stress. Hun oplever, at hun konstant bliver jagtet af systemet og tvunget i gang med ting, hun slet ikke er klar til. På grund af sine mange dårlige oplevelser med 'systemet', nærer Annemarie mistillid til det. Annemarie har søgt og nu fundet hjælp uden for systemet – som hun selv udtrykker det, så mangler hun nu at finde roen, så hun kan blive rask og komme i arbejde igen.

"Jeg er på job 24 timer i døgnet, fordi jeg hele tiden er nødt til at holde øje med det. [...] Systemet har altså gjort mig mere syg! Min afspændingspædagog siger, at jeg har brug for fred og ro, og 'nu skulle jeg forstå, at jeg skal stoppe kampen'. Men jeg ved ikke, hvordan jeg skal gøre det, for det er det, jeg plejer at gøre – at kæmpe!"

"Jeg oplever ikke at have tillid til systemet. Jeg tænker, at når min datter når der til, at hun skal i arbejde, så skal hun tegne en forskning, som dækker for det her - for det skal hun aldrig igennem!"

”

På et tidspunkt siger min datter: 'Helt ærligt mor, tror de ikke, du er syg eller hvad, fordi så burde de komme herhjem og se!' Jeg prøvede ikke at vise hende for meget, hvordan jeg havde det, men døtre ved jo godt noget alligevel.

“

Case 2: Familien er de mest (u)forstående

Annemarie oplever, at det kan være svært for de nærmeste at forstå hendes situation. Hun oplever, at mange har svært ved at forstå og acceptere stress, og når man er ledig pga. af stress, så er det endnu værre. Hun har svært ved at forklare venner og familie, hvordan det går, når der ingen gode nyheder er.

"Det, jeg har savnet, det er, at nogen har turdet at spørge, hvordan jeg havde det og fortælle om, hvordan de selv havde det. Min søster bor i København, og hun ringede hver uge. Det var jo også dejligt, men det er også rart, hvis der var nogen, der ringede og fortalte, hvad de lavede, og ikke bare, at jeg skulle fortælle, at det var den samme trummerum."

"Der er flere, jeg ikke ser mere. Stress er for svært at forstå, men det der med, at man overhovedet er arbejdsløs, det er et no-go! Det er mest min familie, der har det sådan. Når min datter er rigtigt sur på mig, så kan hun godt finde på at sige: 'Det er klart, der ikke er nogen, der vil have dig!' [...] Min datter har været bekymret og vred. Jeg er flou over alt det, hun har været igennem!"

Oplevede udfordringer

Annemarie har haft flere oplevelser med systemet, der gør, at hun føler sig misforstået og dårligt behandlet. Fordi hun både er ledig og syg af stress, er det meget svært for hende at forklare situationen til venner og familie. Annemarie oplever også:

- Mindreværd, fordi samfundsdebatten handler meget om pligt, mens ret bliver glemt
- Mistænkeliggørelse og mistillid, der kommer til udtryk i systemets overvågning af hende og hendes sygdom

Michael, 61 år, selvstændig, ledig i 1,5 år

Fakta

- Bopæl: København
- Civilstatus: Single, 1 voksent barn
- Periode i arbejdslivet: Sidst i arbejdslivet
- Årsag til ledighed: Lukkede eget firma
- Ledighedsperiode: 1,5 år
- Beskæftigelse: Efterløn

Kort fortalt

Michael er 61 år og bor i København. Han har i mange år haft sit eget firma, men siden han lukkede det for to år siden, har det været svært for ham at finde et nyt arbejde. Michael mener, at den offentlige debat er meget negativ, og han føler, at der konstant bliver holdt øje med lediges gøren og laden. Mens han var på dagpenge, søgte han alle de jobs, han skulle - men fordi det var noget, han følte sig tvunget til, faldt hans motivation. For Michael er dagpengesystemet og a-kasserne grundlæggende set medspillere, men den offentlige debat har gjort, at det har været ubehageligt for ham at være en del af et forsørgelsessystem.

”

Tonen påvirkede mig absolut negativt. Det kræver en bred ryg, en stærk personlighed og en høj grad af selvfølelse at overleve det [at være ledig].

“

Efter Michael er gået på efterløn, føler han ikke længere, at systemet ånder ham i nakken. Nu har han ro til at læse avisen hver dag.

Michael gik på efterløn, fordi samfundets mistænkeliggørelse blev for meget

Case 1: Kontraproduktivt kontrolsystem

Michael var ledig i en periode som ung og har siden forsøgt sig selv som selvstændig erhvervsdrivende. Da han lukkede sit firma og blev ledig for to år tilbage, valgte han at gå på efterløn, så snart han havde mulighed for det. Michael oplever en klar forværring af tonen i den offentlige debat. Han ser også de gentagende forkortelser af dagpengeperioden som et udtryk for samfundets negative holdning til ledighed.

”Systemet virker kontraproduktivt. Det virker lammende. Det virker ikke befordrerne på at finde et job og at starte noget selv. Jeg ved godt, at der især i a-kasserne bliver gjort en masse skidegodt arbejde, men de er stadig underlagt et rigtigt kontrolsystem, som virker demotiverende. Det at være en del af dagpengesystemet - den fornemmelse man har - tror jeg, man kan sammenligne med den måde, folk havde det i det gamle Sovjetunionen.”

”

Jeg oplever helt klart et teater - et teater, som går ud på, at jeg skal gøre nogle bestemte ting, og 'de' skal gøre nogle bestemte ting. Begge dele er fuldstændigt spild af tid. Det er simpelthen for rigidt. Systemet er for rigidt.

“

Case 2: Tab af status

Michaels oplevelser giver indblik i, hvordan man som menneske i Danmark kan lægge meget af sin identitet i det, man selv eller andre arbejder med – eller ikke længere arbejder med som ledig. Han beskriver et markant skift i status fra hans tid som selvstændig erhvervsdrivende til ledig:

”Min sociale status var en anden. Indtil jeg stoppede, var jeg en stor mand i manges øjne. Min selvfølelse gør, at det i realiteten ikke var noget problem, men mere filosofisk har jeg erkendt, at min sociale status var faldet. Det er mere generelt, at det generer mig, at folk vurderer hinanden på deres arbejde og ikke på, hvad de er. På nogle tidspunkter har jeg følt mig irriteret over, at folk i så høj grad satte min status så højt pga. mit arbejde. Jeg er den, jeg er - slut.”

”Jeg kender godt til miljøer, hvor det bare er no-go at være arbejdsløs. Men man vælger selv sine miljøer, og den slags miljøer er ikke dem, jeg vælger til.”

Oplevede udfordringer

Michael har følt sig overvåget og til tider forfulgt af systemet, men det er dog hovedsageligt den offentlige debat, der får ham til at føle sig ramt. Michael oplevede desuden:

- Mindreværd, når han blev tvunget til at sende ansøgninger
- En følelse af formålsløshed, der gjorde det svært at opretholde en produktiv hverdag
- Kendskab til systemet er nødvendigt, hvis man skal kunne navigere i det

Vibeke, 61 år, cand. mag. i fransk, ledig i 1 år

Fakta

- Bopæl: Valby
- Civilstatus: Single, 2 voksne børn
- Periode i arbejdslivet: Sidst i arbejdslivet
- Årsag til ledighed: Opsagt pga. manglende arbejdsopgaver
- Ledighedsperiode: 1 år
- Beskæftigelse: Ledig

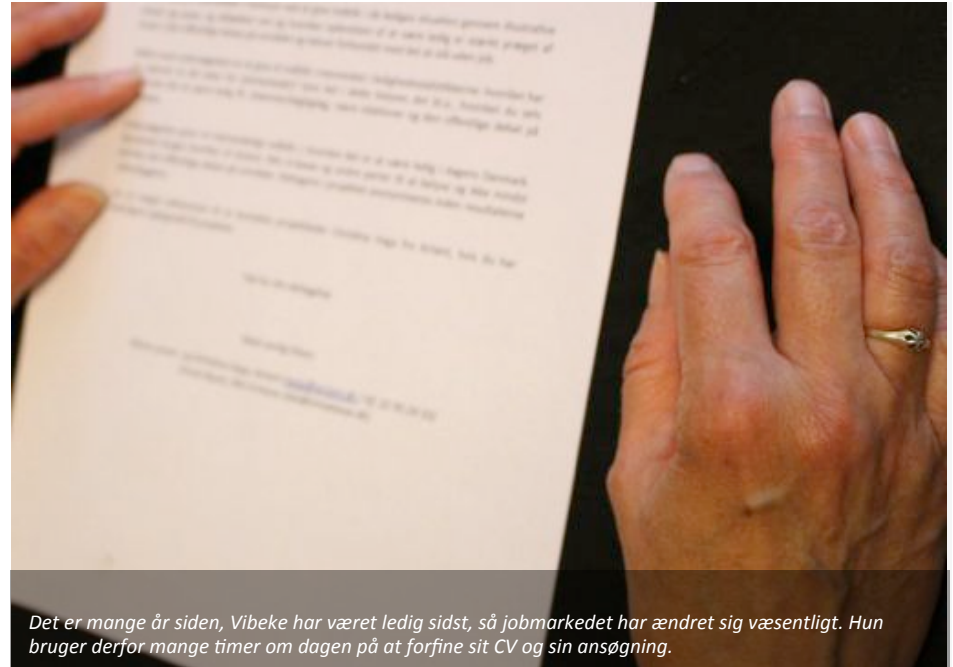
Kort fortalt

Vibeke er 61 år og bor i Valby. Hun er cand. mag. i fransk og har været ansat på kontor hele sit liv, både som leder og som assistent. Hun har været ansat i den samme virksomhed i 16 år, men blev opsagt på grund af nedskæringer. Vibeke har siden først været ansat i løntilskud og derefter som timelønnet kontorassistent i et lille firma. Efterhånden var der dog ikke mere arbejde til Vibeke, og hun blev fritstillet. Den første periode med ledighed var sværest for hende privat, mens den nuværende ledighedsperiode er den mest frustrerende i forhold til jobsøgning og systemet. Som Vibeke selv siger, har hun ikke skrevet et CV siden 1994, og der er mange ting på jobmarkedet, der har ændret sig. Vibeke oplever, at hendes alder spænder ben for hende.

”

Lige efter jeg havde mistet mit job, kan jeg huske, at jeg sad ude på min altan. Jeg var overbevist om, at jeg ville ende som posedame. Jeg var rædselsslagen, og jeg kunne slet ikke overskue noget som helst.

“

Det er mange år siden, Vibeke har været ledig sidst, så jobmarkedet har ændret sig væsentligt. Hun bruger derfor mange timer om dagen på at forfine sit CV og sin ansøgning.

Vibekes tidsfornemmelse er skæv, og hendes helbred er udfordret

Case 1: For meget tid og pinlige, nye hobbyer

Vibeke fylder hverdagen uden job ud med andre opgaver. Hun er fx begyndt at gå på jagt efter udløbne varer i supermarkedet. Dagligdagstingene tager meget længere tid, end de plejer, dels fordi Vibeke ikke har andet at tage sig til, og dels fordi hun har fået en skæv tidsfornemmelse.

”Det tager jo lang tid, mine morgenritualer. Jeg havde hamrende travlt i morges. Jeg brugte to timer på at redde seng og tage tøj på. Det svarer lidt til, hvis du bruger en halv time på at tage strømper på.”

”Jeg kan faktisk bruge en hel dag på det, jeg før brugte ydertimerne på – det vil sige før og efter arbejde. Bare det at rigge min frokost til, det tager også lang tid. Det kan der gå halvanden time på. Min fornemmelse af tid og mit tidsforbrug er helt skævt. Jeg har lidt selvironi, men det har man brug for. Vil du høre, hvad jeg også har brugt tid på? Det er pinligt! Jeg har her de sidste to måneder samlet flasker fra byggepladsen i min gård, og så har jeg tjent 20-50 kroner hver gang. Men det er klart, går der en af gadens folk, så lader jeg dem få det. Det er da lidt pinligt!”

”

Det irriterer mig, at vi har et samfund, hvor vi betaler meget i skat, og hvor det vi køber os, det er et sikkerhedsnet - og så kan det ikke være rigtigt, at vi skal straffes og hånes, når vi skal gøre brug af det sikkerhedsnet. Det er virkelig usmageligt... Nej, nu må du holde op, jeg har arbejdet, siden jeg var 14!

“

Case 2: Helbredsmæssige udfordringer

Selvom Vibeke ikke har opgivet håbet om at få et job igen, bliver hun alligevel meget påvirket af hendes position som ledig. Det kommer til udtryk i hendes tilstand. Vibeke føler sig usikker og truet, hver gang hun er i kontakt med systemet, også selvom det er situationer, hvor hun får hjælp og vejledning.

”Jeg får knuder i maven. Bare det, at jeg taler med dig her. Mit blodtryk er steget over grænseniveauet, og jeg må først stoppe på pillerne, efter jeg har fået et job, siger min læge, så der er lidt ro på igen. Så kan jeg få uro i hænder, arme og fødder – jeg kalder det uroangst. Når jeg er langt nede, så kan mit humør alligevel ændre sig, hvis jeg ser en lille gråspurv udenfor eller sådan noget.”

”Min nattesøvn er stadig ad helvede til. Det er meget typisk, når man har noget, der ruger. Det er svært at bevare optimismen med hensyn til det her jobhaløj!”

Oplevede udfordringer

Ud over de helbredsmæssige skavanker som følge af bekymringer om ledigheden og den forandrede tidsfornemmelse, er der andre perspektiver i hendes oplevelse af at være ledig, der fylder:

- Afslag på afslag tager modet fra Vibeke
- Mindreværd, som bliver forstærket af den negative tone i den offentlige debat
- Fordomme om ledige, bl.a. i hendes tætte venindekreds, der gør, at hun anlægger en ironisk distance til ledigheden

Kapitel 3 Tiden uden job rummer en række udfordringer

Opsummering af udfordringer som ledige oplever

Ledighed giver en række udfordringer

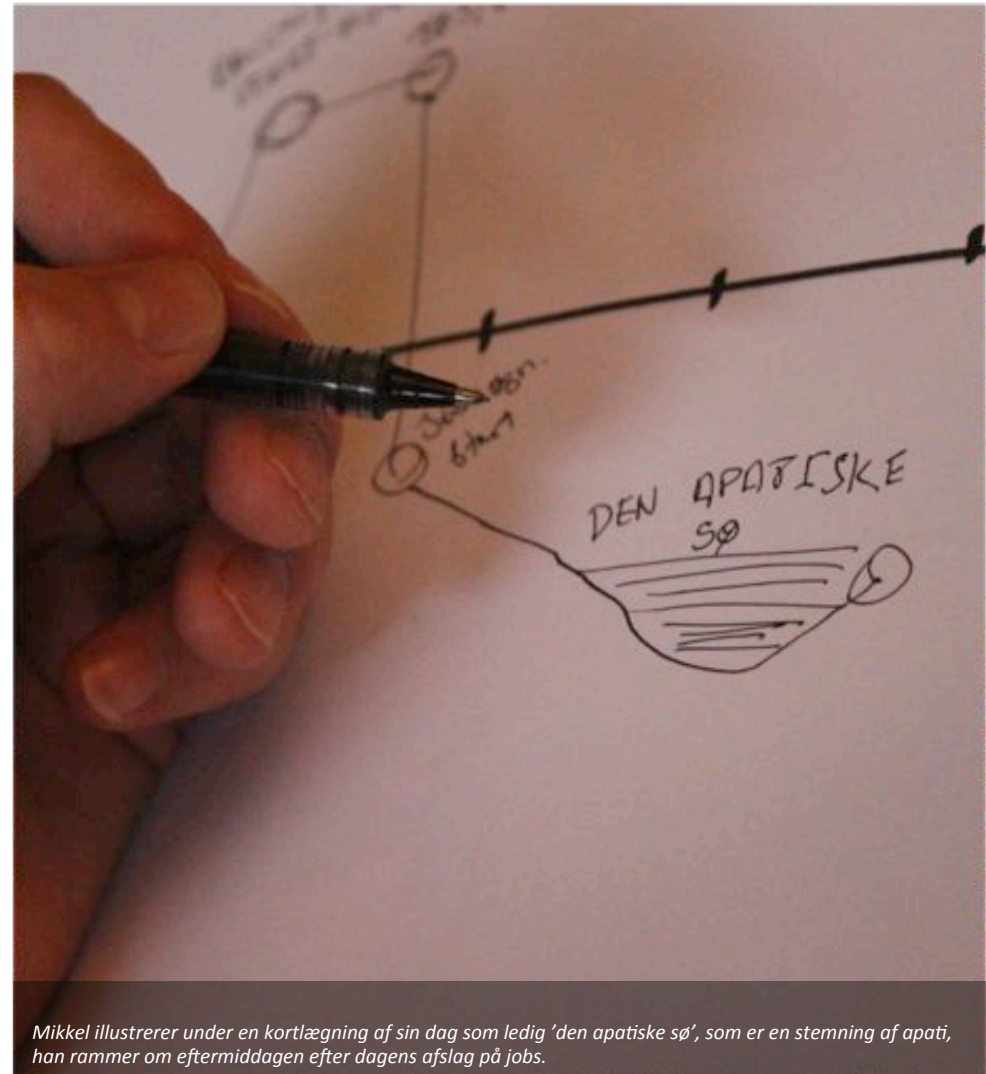
I det foregående kapitel har vi belyst nuværende og tidligere lediges oplevelser af at stå uden job. De forskellige cases viser, hvordan oplevelserne består af flere tematikker, der på forskellig vis og i forskellig grad berører de ledige. Tiden uden job rummer store udfordringer for mange ledige, idet de:

- Oplever helbredsmæssige symptomer som stress, humørsvingninger, depression og mistrivsel
- Føler sig isolerede og ensomme
- Føler mindreværd og tab af selvtillid
- Oplever skred i tidsfornemmelsen
- Oplever, at det er svært at tale om ledighed
- Oplever sig mistænkeliggjort af nære og fjerne relationer og af samfundet generelt

Tre store udfordringer ved at være ledig

Dette kapitel fremhæver på de følgende sider tre store udfordringer, der i større eller mindre grad spiller en rolle for hver af de otte lediges liv og trivsel. De tre store udfordringer har vi kaldt:

- *På arbejde i døgndrift*
- *Når sandheden er for pinlig*
- *Mistænkeliggjort i den offentlig debat*

Mikkel illustrerer under en kortlægning af sin dag som ledig 'den apatiske sø', som er en stemning af apati, han rammer om eftermiddagen efter dagens afslag på jobs.

På arbejde i døgndrift

Jobbet hvor du aldrig stempler ud

I nærværende rapport giver vi et indblik i, hvordan otte nuværende og tidligere ledige oplever, at de i tiden som jobsøgende ”er på job 24 i døgnet” og ”har det hele tiden i tankerne”. Arbejdstid og fritid flyder sammen for de ledige i undersøgelsen.

Formålet med tiden som ledig er at få et job. Det er dagens, ugens, månedens og årets opgave. Opgaven er stillet af den ledige selv, de nærmeste og samfundets forventninger. Som ledig er du med andre ord stillet en kompleks opgave uden en opskrift til succes. Du har ingen tid at spille, men ubegrænsede mængder af tid til at løse opgaven: Få et job. Først da kan man stemple ud som ledig.

Mellem amok-søgning og zoombie-tilstand

Alle otte deltagere i undersøgelsen, både kort- og langtidsledige, beretter, hvordan deres tidsforfølelse er skredet. Flertallet beskriver, at de både føler sig stressede og langsomme på en og samme tid. Mikkel beskriver fx, at han svinger mellem ”amok-søgning og zoombie-tilstand”, Vibeke fortæller, at det nu tager hende flere timer at komme ud af døren, og Jens Henrik har sendt helt op mod 21 ansøgninger ugen, fordi han konstant er i gang med jobsøgningen.

I forhold til *tid* udtrykker undersøgelsens otte deltagere gennemgående et savn efter meningsfulde opgaver og sociale interaktioner. Fx nævnes praktikforløb som ”en god periode” for flertallet (se citat th.).

Højdepunktet på dagen kan være, når partneren kommer hjem, eller når man skal ses med venner eller lignende hen ad eftermiddagen. Det følgende belyser betydningen af meningsfulde opgaver og social interaktion for oplevelsen af tid.

”

Den sidste måned har jeg sendt 49 ansøgninger. Der er en 37 timers arbejdsuge, men jeg bruger mange flere timer om ugen på at søge jobs. Jeg er ledig 24 timer i døgnet!

/ Jens Henrik

“

”

Det er utroligt, så overraskende lidt jeg kan nå på en dag, hvis jeg har en ledighedsperiode [dvs. ikke er i praktik]: Jeg står op, køber ind og slår mig selv i hovedet i forhold til alt det, jeg gerne ville lave.

/ Karoline

“

Eksempler på at være på arbejde i døgndrift

Eksempel #1 Mangel på meningsfulde opgaver

De otte deltagere i undersøgelsen fortæller om deres savn efter struktur og meningsfulde opgaver. Mikkel beskriver, hvordan hans tidsfornemmelse skrider, fordi han mangler gøremål (se citat til th.). Også Sebastian arbejder med at organisere hverdagen som ledig. Han laver lister for at adressere udfordringen med manglende opgaver og struktur (se s. 13):

”Lige nu er jeg inde i en god periode, men det er kun fordi, jeg har praktikken. Jeg prøver at lave en liste, så jeg har noget at tage mig til hver dag: Vaske op, gøre køkkenet rent, vaske tøj, skrive ansøgninger – men det er hurtigt klaret. Jeg har ikke nogen hobby som sådan lige nu. Mit arbejde har været min hobby. Mine venner vil jeg gerne se, men de går jo i skole” / Sebastian

Eksempel #2 Mangel på social interaktion

Flere af de tidligere og nuværende ledige beskriver, at de savner inspiration og interaktion fra samvær med andre mennesker (se citat th.). Mikkel søger samværet med andre for at få energi:

”Jeg er en af de mennesker, der får energi af at være sammen med andre mennesker. Hvis du, fra du vågner klokken halv ti om morgenen til klokken fire, ikke ser nogen andre mennesker, så bliver du drænet for energi. Min kreativitet var helt væk. Jeg blev helt tom for idéer, der er ikke noget mentalt springbræt inde i hovedet. Det bliver en Netflix-tomgang.” / Mikkel

Flere af undersøgelsens deltagere beskriver, hvordan tiden inden for normal arbejdstid er mest udfordrende, da venner, partner og andet netværk er på job.

”

Det sværeste var at stå ud af sengen. Der er en stemme i hovedet, der siger: ’du skal stå op nu, for klokken er 10’. Så er der en anden stemme, der siger: ’hvorfor?’ Så kan jeg gå rundt dér, som en løve i et bur og kigge på jobansøgninger, som jeg har læst så mange gange, at jeg kan dem udenad.

/ Mikkel

“

”

Jeg er meget socialt anlagt, så det med at sidde hjemme og glo – det er sjældent, det sker. Men det kan være dyrt, for så skal man køre et sted hen for at møde andre mennesker. Jeg tager meget tit i indkøbscentre for at finde nogen at snakke med.

/ Jens Henrik

“

Når sandheden er for pinlig

Tabuiseret beskæftigelse

Prædikatet 'ledig' eller den gængse term 'arbejdsløs' er udfordrende for den enkelte lediges identitet og rolle ift. nære relationer samt ret og pligt ift. samfundet i sin helhed. For mange mennesker ligger en stor del af deres identitet og selvforståelse i det, de arbejder med.

Beskæftigelsen er et centralt emne i mødet med nære og fjerne relationer, og åbningsspørgsmål i en samtale omhandler ofte arbejde. For at navigere i eller helt at undgå spørgsmål til beskæftigelsen, taler en del af undersøgelsens deltagere uden om, fortæller halve sandheder eller har et fast manuskript, de kører igennem i disse situationer.

Løgne, fortællinger, udenomssnak

De otte mennesker i undersøgelsen har alle forskellige strategier til, hvordan de taler med nære og fjerne relationer samt fremmede om det at stå uden job. Nogle af de ledige i undersøgelsen svarer ikke direkte og forsøger undvige kategorien som ledig eller drøftelser af emnet ved strategier som bl.a. hvide løgne, fortællinger, udenomssnak og ironi.

For deltagerne i denne undersøgelse handler de forskellige strategier blandt andet om ikke at inddrage fremmede eller fjerne relationer i deres jobsituation og hermed undgå at skulle forklare/forsvare sig eller miste anseelse i bekendte, fremmede og mulige nye arbejdsgivers øjne. Det er dog hverken alle ledige eller i alle tilfælde disse strategier benyttes. Afhængigt af situationen og sammenhængen søger nogle ledige i stedet at udfordre og udvide synet på ledige (se citat th.)

I det følgende belyser vi, hvornår og hvordan ledige forholder sig til spørgsmål om beskæftigelse, samt hvordan de forholder sig til emnet ved jobsøgning.

”

Når man smalltalker med fremmede og skal til at fortælle, at man er ledig, der oplever jeg, at jeg ofte bare fortæller, at jeg arbejder det sted, hvor jeg arbejdede sidst.

/ Nadja

“

”

Jeg styrer ikke direkte bevidst uden om det [at jeg er ledig], men jeg kan da godt nogle gange undlade at nævne det, hvis jeg ikke bliver direkte adspurgt... Det er et led i, at jeg virkelig prøver at undertrykke følelsen af, at det er min skyld. Jeg er ledig, og jeg leder med lys og lygte, så der burde ikke være nogen skam i at stå frem.

/ Karoline

“

Eksempler på at sandheden er for pinlig

Eksempel #1 Afvise eller udvide kategorien som ledig

De otte deltagere i undersøgelsen har forskellige strategier for, hvordan de forholder sig til betegnelsen som ledig. Én strategi er at stå ved den ubehagelige sociale situation og søge at ændre opfattelsen af ledige og ledighed (se citat th.). Andre søger at undgå kategorien, og som tidligere beskrevet kan det gøres med hvide løgne og udenomssnak mv. En lignende strategi er, når man som ledig ser sig selv – med hjælp fra nære relationer – som undtagelsen:

”Folk tror, man er uambitiøs og bare vil sidde og skovle penge ind. Min mor har sagt, at jeg ikke virker som en typisk ledig, fordi jeg vil så gerne videre og have et job.” / Sebastian

I forlængelse af dette skal det også nævnes, at ledige også kan have fordomme om andre ledige, hvilket vi belyser på næste side (se side 34).

Eksempel #2 Undgå hul i CV’et

Det er i Danmark et alment accepteret faktum, at det er lettere at finde et nyt job, mens man er i job, og det er også en udfordring, som flere af de nuværende og tidligere ledige adresserer. På CV’et skriver nogle fx freelancer, selvstændig, praktikant eller konsulent i stedet for ledig (se citat th.). Jens Henrik gemmer dog ikke sin beskæftigelse væk, men skriver eksplicit på sociale medier, at han står uden job:

”Jo før du fortæller det, jo før kan nogen hjælpe med at finde et andet job. Det er også derfor, jeg er med i alle de 20-30 grupper for ledige inde på Facebook, og så sent som i sidste uge brugte jeg det faktisk. Så skriver jeg, at man er meget velkommen til at kigge på min LinkedIn og kontakte mig. Jeg er også ved at lave en mere professionel LinkedIn-profil - jeg er jo onlinemarketing mand! Jeg bruger også Twitter og hashtagget: #JobDk.” / Jens Henrik

”

Efter det har ramt mig, har jeg oplevet, at folk i mit netværk har ændret syn på ledige. Mine veninder siger, ’at folk bare er dovne og ikke gider, det gælder bare ikke lige for dig, Vibeke!’. Så siger jeg til dem, at jeg da bare er ligesom alle andre.

/ Vibeke

“

”

Jeg har oprettet et firma, fordi jeg ved, at jeg kan og vil mange ting, og det må de godt kunne se. Så har jeg heller ikke et hul i mit CV.

/ Annemarie

“

Mistænkeliggjort i den offentlige debat

Hård tone i den offentlige debat

Samtlige af undersøgelsens deltagere udtrykker utilfredshed med, at ledige ofte bliver beskrevet som en homogen masse. De mener alle, at der er for stort fokus på tal og statistikker og for lidt fokus på den enkelte ledige som menneske. Flertallet finder tonen i den offentlige debat for hård, mens enkelte mener, at den hårde tone er berettiget. Mange af de nuværende og tidligere ledige i undersøgelsen ser den hårde tone som en katalysator for de fordomme om ledighed, som de møder i deres dagligdag.

Mistro og mistænkeliggørelse

Alle undersøgelsens deltagere beskriver en hård tone i den offentlige debat om ledighed. Flere fremhæver særligt politikeres italesættelse samt lovgivning på området. Vibeke sætter ord på en retorik om adskillelse:

"Jeg synes generelt, politikerne taler meget grimt – det er os-og-dem-retorik. Ifølge den retorik er jeg til syvende og sidst ledig, fordi der er et eller andet galt med mig, for ellers havde jeg jo fået arbejde. Det siger de!" / Vibeke

"Der er både positive og negative meddelelser i den offentlige debat, men en meget stor del af politikerne kommer med meget negative udtalelser. Af hensyn til politisk korrekthed er der mange ting, de ikke siger, men som de mener: At arbejdsløse er nogle dovne hunde, og at folk er arbejdsløse, fordi de ikke gider at arbejde. Lovgivningen sender i allerhøjeste grad det signal [...] At det ikke er ok at være arbejdsløs, og at det er ens egen skyld." / Michael

I det følgende giver vi et indblik i, hvordan fordomme kommer til udtryk i ellers velmenende råd, og hvilke fordomme om ledighed, nogle ledige selv bærer på.

”

Det værste er, når de snakker om, at de skal sænke ydelsen for at skabe et incitament for ledige til at komme i arbejde. Jeg havde rigeligt incitament ved at gå rundt på 42 km² i 6 uger! Den øverste del arbejder mere, fordi de får flere penge, mens de laveste arbejder mere, hvis de får mindre. Man opdeler befolkningen i et a-hold og et b-hold. Den retoriske finte i det hænger ikke sammen – det er det mest irriterende i den offentlige debat. At man reducerer ledige til en homogen masse med ét fællestræk: Hvis de får færre penge, så finder de et arbejde.

/ Mikkel

“

”

Man hører, at folk tror, at det er nemt – som én lang ferie. Det er nærmest et tabu: Der er ikke nogen, der ved, hvordan det er rent psykisk, hvordan det mentalt tærer på en. Her kan jeg kun snakke for mig selv. Folk tror, man er uambitiøs og bare vil sidde og skovle penge ind.

/ Sebastian

“

Eksempler på at opleve sig mistænkeliggjort i den offentlige debat

Eksempel #1 Fordom om uambitiøse og kompromisløse ledige

Beretningerne fra de otte deltagere i undersøgelsen klarlægger deres personlige møde med fordomme om, at man altid kan få et job, hvis man vil (se citat th.). Enkelte udtrykker dog også, at de deler det synspunkt.

"Jeg er blevet lidt mere sur på mig selv, fordi jeg synes, at de til dels har ret – jeg tænker: Come on, nu skal jeg fandeme også have det arbejde! Det er svært at være den, de taler om, men faktisk også at være enig i det, de siger. Jeg ville nok ikke være så populær, hvis jeg var i en hal fuld af ledige, og så sagde: Det er jo faktisk rigtig, det de siger."/ / Nadja

"Jo, jeg har stadig fordomme over for kontanthjælpsmodtagere, men de fleste på dagpenge vil gerne på job igen. Men dem på kontanthjælp har man bare et billede af, at de ikke vil lave noget."/ / Jens Henrik

Eksempel #2 De velmenende råd

I nærværende undersøgelse har vi belyst nogle af de udfordringer og fordomme, der er forbundet med det at stå uden job. I mødet med en ledig søger mange at bidrage med gode råd, antageligt oftest ment i den bedste mening. I beretninger fra de otte tidligere og nuværende ledige står det dog klart, at de velmenende råd oftest medvirker til at skabe en følelse af yderligere stigmatisering (se citat th.).

"Folk har mange gode råd, og hvis folk så meget som antyder, at det er min egen skyld, så bliver jeg rasende."/ / Vibeke

Lediges ønske om at undgå de velmenende råd kan fx lede til det, vi i det foregående beskriver som hvide løgne og udenomssnak (se s. 31).

”

Tonen er jo, at man kan, hvis man vil. Det er lidt som om, at debatten foregår hen over hovedet på de arbejdsløse. Det er en meget politisk debat, der har til formål at promovere de enkelte politikere eller partier, uden at tage højde for, hvad der er brug for hos den enkelte arbejdsløse. De mudderkaster hen over hovedet på os. Og så bliver jeg enormt fortørnet over, at der er så meget straf, og over, at det menneskelige aspekt ikke er der. Jeg slukker for den offentlige debat.

/ Karoline

“

”

Verden er fyldt med uprovokerede gode råd! Man får mange, man ikke har bedt om, og variationen i de gode råd er ikke stor. Der er et kernefelt på 8-10 stykker. Fx: Har du prøvet freelance? Har du prøvet at ringe til nogen og spørge, om de har noget deltid? Har du overvejet at starte din egen blog? Har du tænkt på at læse videre? Har du tænkt på at søge uden for København? Min personlige yndling: Folk der bruger netværk som et verbum. Har du prøvet at netværke?

/ Mikkel

“

Kapitel 4 Konklusion

Opsummering

Otte lediges oplevede udfordringer

Rapporten er udarbejdet af Actant for Min A-kasse. Med nærværende rapport præsenterer Actant en kvalitativ undersøgelse af nuværende og tidligere lediges oplevede udfordringer i perioden uden job. Rapporten stiller skarpt på de udfordringer, som ledige oplever som enkelt individ, i mødet med nære og fjerne relationer samt ved at blive omtalt i den offentlige debat på området. Rapporten fokuserer dermed på de lediges oplevelser af *relationelle udfordringer*, og vi berører kun indirekte de lediges økonomiske og strukturelle udfordringer.

For hver af de otte deltagere i undersøgelsen præsenterer rapporten to cases, der giver indblik i de udfordringer, de nuværende eller tidligere ledige i undersøgelsen oplever eller har oplevet. På tværs af disse cases ser vi, at de ledige i større og mindre grad oplever følgende udfordringer:

- Mentale og helbredsmæssige symptomer som stress, humørsvingninger, depression og mistrivsel
- En følelse af isolation og/eller ensomhed
- En følelse af mindreværd og/eller tab af selvtillid
- Et skred i tidsfornemmelse
- At det er svært at tale om ledighed
- En mistænkeliggørelse fra nære/fjerne relationers side og fra samfundet generelt

Rapporten giver til sidst et dybere indblik i tre temaer, der er centrale for undersøgelsens deltagere:

- *På arbejde i døgndrift*
- *Når sandheden er for pinlig*
- *Mistænkeliggjort i den offentlige debat*

Mennesket bag ledighedsstatistikkerne

Rapportens personlige beretninger og oplevede udfordringer samt de tre fremhævede temaer nuancerer den offentlige debats skildring af mennesker uden job.

Tak til de otte deltagere i undersøgelsen, der tog sig tiden og udviste modet til at fortælle om deres oplevelser i tiden uden job i dagens Danmark.

Kontakt

Simon Bauer
HR- og Kommunikationschef

Min A-kasse
Tlf.: 7012 3782
Mail: sba@minakasse.dk
Web: www.min-a-kasse.dk

Christina Vega
Partner og Antropolog

Actant
Tlf.: 2295 2433
Mail: vega@actant.dk
Web: www.actant.dk

actant